

Pro-tukipiste ry:n lausunto

Hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta (Luonnos 3.7.2014)

Pro-tukipiste on riippumaton kansalaisjärjestö, joka edistää seksi- ja erotiikkapalveluita myyvien ihmisten asemaa ja oikeuksia tarjoamalla kohderyhmälle matalan kynnyksen sosiaali- ja terveystalvveluita, sekä vaikuttamalla kohderyhmän asemaan ja oikeuksiin yhteiskunnan rakenteissa. Tukitoimintamme kautta tavoitamme vuosittain n. 2000 seksi- tai erotiikkapalveluita myyvää henkilöä. Tuotamme myös luottamuksellisia tukipalveluita sekä oikeudellista neuvontaa ja avustamista ihmiskaupparikoksen uhriksi joutuneille. Ihmiskaupan uhreille tarkoitetun tukitoimintamme piirissä on vuodesta 2006 lähtien tavattu yhteensä 45 ihmistä.

Esityksen suojelutavoite kannatettava, mutta keinot ongelmallisia

Rikoslain 20 luvun 8 §:n uudistamisen tarve on lähtenyt siitä, että "seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamiskynnys on oikeuskäytännössä (KKO:2012:66) asettunut korkeammalle kuin lakia hyväksyttäessä osattiin ennakoida" (s. 4.) Parituksen kohteiden ja ihmiskaupan uhrien suojaaminen ei esityksen mukaan tästä syystä toteudu nykyisen säännöksen avulla odotetulla tavalla, mikä katsotaan syyksi tarkistaa säännöksen sisältöä.

Esitykseen kirjattu suojelutavoite on kaikin puolin kannatettava. Seksipalveluita myyvien itsemääräämisoikeus ja suojaaminen kaikenlaiselta pakottamiselta sekä psyykinen ja fyysinen koskemattomuus ovat välttämättömiä päämääriä. Tavoitteen saavuttamisen kannalta pelkkä pitäytyminen oston kriminalisointiin liittyvän pykälän sanamuodon muuttamisessa on Pro-tukipisteen mielestä ongelmallista. Säännöksen sisällön tarkistamisen sijaan olisi syytä arvioida prostituutioon ja seksin myymiseen liittyviä haavoittuvuustekijöitä. Osana näiden tekijöiden laajempaa tarkastelua tulisi kriittisesti arvioida, onko ostamisen kriminalisointi ylipäätään tehokkain tai toimiva keino suojella parituksen kohdetta tai ihmiskaupan uhria.

Esityksessä painottuu oletus ostamisen kriminalisoinnin prostituutiota, paritusta ja ihmiskauppaa ehkäisevästä ja vähentävästä vaikutuksesta. Esityksessä lain vaikutus on ketjutettu seuraavasti: 1) Lain ansiosta seksipalveluiden kysyntä vähenee, 2) kun kysyntä yleisesti vähenee, niin palveluiden kysyntä ihmiskaupan uhreilta ja parituksen kohteilta vähenee, 3) kun kysyntä vähenee, niin tarjonta vähenee, 4) kun sekä kysyntä että tarjonta vähenevät, niin ihmiskaupasta ja parituksesta saatava taloudellinen hyöty pienenee ja 5) ihmiskauppa ja paritus vähenevät. Niin monimutkaisessa yhteiskunnallisessa ilmiössä kuin prostituutio on, ei näin yksiviivainen päättelyketju ole perusteltu.

Esityksen yleisperustelut kiistanalaisia

Hallituksen esityksen yleisperustelut pohjaavat oikeusministeriön tilaamaan selvitykseen seksinostokiellon toimivuudesta (Niemi & Aaltonen 2013) sekä Ruotsin hallituksen tilaamaan ostokiellon arviointiin (Skarhed 2010). Esityksessä ei oteta lainkaan huomioon näihin arvioihin kohdistunutta

PRO·tukipiste

kritiikkiä, jota Ruotsin evaluaation osalta ovat tuoneet esiin useat aihepiiriin perehtyneet tutkijat¹. Vastikään ilmestynyt Norjan ostokiellon arviointi on niin ikään herättänyt runsaasti keskustelua, jossa on kyseenalaistettu Norjan arvioinnin johtopäätösten luotettavuus prostituutiopoliittisten linjausten pohjana. Tutkijoiden mukaan² Norjan lakiarvioon ei ole käytetty riittävästi aikaa eikä resursseja, ja aineiston tuottamisen tapaan ja analyysiin liittyy merkittäviä puutteita. Pro-tukipiste yhtyy Skilbrein ja Brunovskisin kritiikkiin ja toteaa, että ylipäätään Pohjoismaissa tuotetuissa prostituutiolainsäädännön arvioissa on tehty monimutkaisesta sosiaalisesta kysymyksestä liian yksinkertaisia ja yksipuolisia johtopäätöksiä.

Hallituksen esityksessä käydään lyhyesti läpi ulkomaista lainsäädäntöä. Pro-tukipiste haluaa muistuttaa, että erityisesti Norjassa ja Ranskassa keskustelu seksin ostokiellon osalta on edelleen kesken. Ranskassa parlamentin ylähuone hylkäsi³ heinäkuussa 2014 ostokiellon ehdotetussa muodossaan, ja lain parlamentaarinen käsittely jatkuu. Prostituutiopoliittikkaan liittyvistä periaatteellisista kysymyksistä käydään laajaa yhteiskunnallista keskustelua Kanadassa, jossa ehdotetun ostokiellon on todettu loukkaavan mm. seksiä myyvien ihmisten perustuslaillista oikeutta turvallisuuteen⁴. Ostokiellon 2012 torjunut Tanskan oikeusministeriön rikoslakineuvosto (Straffelovrådet) katsoi perusteluissaan seksin ostamisen täysikiellon vahvistavan seksin myyjiin kohdistuvaa negatiivista leimaa⁵.

Parituspykälän laaja-alaisuus tuottaa ongelmia

Hallituksen esityksessä parituksen käsitettä on käytetty ylimalkaisesti sikäli, että paritus samaistetaan yksiviivaisesti pakkoon. Parituspykälä sisältää kuitenkin myös toisen prostituutiosta hyötymisen, eli sen piiriin kuuluu esimerkiksi asunnon vuokraaminen seksipalveluja myyvälle henkilölle tai muunlainen taloudellista hyötyä tuottava avustaminen. Hyötymiseen ei välttämättä liity lainkaan väkivaltaa tai hyväksikäyttöä, vaan se voi olla seksipalveluita myyvän ja kolmannen osapuolen yhteinen sopimus. Parituksen nyky-lainsäädännön mukainen laaja-alainen tulkinta hyväksikäyttörikoksissa voi käytännössä johtaa itsenäisesti työskentelevien seksipalveluita myyvien henkilöiden aseman heikkenemiseen. Pro-tukipiste huomautti lausunnossaan⁶ oikeusministeriölle liittyen hallituksen esitykseen ihmiskauppaa ja paritusta koskevien rangaistussäännösten täsmentämiseen, että parituspykälän tulkinnan ei pitäisi johtaa tilanteeseen, jossa seksiä myyville ei ole mahdollisuutta hankkia tarvitsemiaan palveluita (esimerkiksi asiakasilmoittelu ja asuminen) muualta, kuin harmaalla sektorilla tai rikollisessa toiminnassa mukana olevilta henkilöiltä.

Seksin myyjien aseman analyysi puuttuu

Seksiä myyvien ihmisten aseman analysoinnin sivuuttaminen on esityksen merkittävin puute. Hallituksen esityksestä puuttuu täysin seksin myyjien asemaa koskeva pohdinta ja lainsäädäntömuutosten arviointi suhteessa seksin myyjiin kohdistuviin vaikutuksiin. Valitettavaa hallituksen esityksessä on myös Suomen nykytilan arvion perustuminen pelkästään Niemen ja Aaltosen

¹ Skilbrei, M-L. & Holmström, C. (2011.) Is There a Nordic Prostitution Regime? *Crime and Justice* 40/1, s. 479-517; Vuolajärvi, N. (2013.) Seksin oston kriminalisoiva laki tutkimuksen valossa. Suomen Naistutkimuksen seuralle tuotettu tutkimuskatsaus.
http://minna.fi/c/document_library/get_file?uuid=1e145ce6-d339-4603-a525-40cbbf0e6c96&groupId=10136

² Skilbrei, M-L. & Brunovskis, A.: The evaluation of the Sex Purchase Act brings us no closer to a conclusion.
<http://www.faf.no/prostitution/140816-ABR-oped.html>

³ Ks. esim: <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2014/07/09/01016-20140709ARTFIG00207-prostitution-le-senat-rejette-la-penalisation-des-clients.php>

⁴ Ks. esim: http://www.pivotlegal.org/the_new_sex_work_legislation_explained

⁵ Tanskan rikoslakineuvoston selvitys:

http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/bet1534/pdf/bet_1534_bind_II.pdf

⁶ Pro-tukipisteen lausunto oikeusministeriölle 2.1.2013: <http://pro-tukipiste.fi/vaikuttaminen/lausunnot-ja-kannanotot/ihmiskauppapyoryhma/>

PRO·tukipiste

selvitykseen, joka antaa kapean kuvan Suomen prostituutiokentästä. Mainitussa selvityksessä on ansiokkaasti käyty läpi esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä olleet ihmiskauppa- ja paritustapaukset. Muilta osin Suomen prostituutiokentän kuvaus on varsin puutteellinen: se on Niemen ja Aaltosen selvityksessä kuitattu vain lyhyellä viittauksella Pro-tukipisteen vuonna 2000 tekemään, Helsingin katuprostituutiota koskevaan kartoitukseen, joka on selvityksen tiedoista poiketen sisällöltään vanhentunut, eikä vastaa lainkaan nykyhetken tilannetta.

Pidämme tärkeänä, että prostituutilainsäädäntöä sekä sen tulkintaa arvioitaessa ja kehitettäessä otettaisiin huomioon seuraavat seksipalveluja myyvän ihmisen asemaan liittyvät tekijät:

- Oikeuskäytäntöä tulee kehittää siten, että sillä estetään lisäkärsimyksen tuottaminen ihmiskaupan uhreille. Tätä suosittaa myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/36/EU kirjaus siitä, että uhrin lisäkärsimysten estämiseksi jäsenvaltioissa tulee välttää ”kuulustelujen tarpeetonta toistamista tutkinnan, syytetoimien ja oikeudenkäynnin aikana”⁷.
- Nykytilanteessa seksikaupan kohteen hyväksikäyttörिकosten oikeuskäsittelyssä jokainen rikossyyte käsitellään prosessuaalisesti erillisenä tapauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiskaupan uhrin tai parituksen kohteen asemassa oleva ihminen joutuu kohtaamaan hyväksikäyttörिकoksen oikeuskäsittelyissä kaikki syytteeseen asetetut, häneltä seksuaalipalveluita ostaneet ihmiset. Yhdessä ihmiskauppa- tai paritusrikoksessa seksinostajia voi olla kymmeniä tai jopa satoja. Näin ollen parituksen kohteen tai ihmiskaupan uhrin asemassa oleva ihminen joutuu toistuvasti palauttamaan mieleensä osto- tai hyväksikäyttötapahtumat, sekä puhumaan niistä esitutkinnassa ja oikeudessa. Oikeusprosessit ovat Suomessa kestoiltaan jopa vuosien mittaisia. Vallitseva oikeuskäytäntö siten tuottaa jo nykyisellään tarpeettomia lisäkärsimyksiä seksikaupan kohteen asemassa oleville ihmisille.
- Ihmiskaupan uhrin kynnystä päästä auttamisen ja suojelun piiriin tulee madaltaa, ja lisäksi tulee luoda turvalliset olosuhteet, jotta rikoksen uhri uskaltautuisi yhteistyöhön viranomaisten kanssa syyllisten vastuuseen saattamiseksi. Ihmiskaupparikokseen liittyvä rikosoikeudellinen prosessi pelottaa suurta osaa kohtaamistamme potentiaalisista uhreista. Mahdollinen ihmiskaupparikoksen uhri joutuu nyt punnitsemaan, onko hän päärिकoksen käsittelyn lisäksi valmis kohtaamaan oikeuskäsittelyssä kaikki häneltä seksiä ostaneet tai häntä hyväksikäyttäneet ihmiset.
- Oikeuskäytäntöä tulisi kehittää hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden henkilöiden aseman vahvistamiseksi oikeusprosessissa ja kompensaaion saajina. Hyväksikäyttörिकoksen myötä syntyneet tulot eivät rinnastu muilla tavoin hankittuihin tuloihin, joten uhrien oikeus korvauksiin ja korvausten tason määrittely ovat vaihdelleet suuresti.
- Paritusrikoksen osalta tulee arvioida, onko lain ala nykyisellään liian laaja ja tätä kautta parituksen kohteen kannalta kielteinen ja jopa hänen asemansa huonontava. Koska seksipalvelujen myymiseen liitetään vahva negatiivinen sosiaalinen leima, voi henkilön suojaamiseksi tarkoitettu laki kääntyä joissakin tilanteissa hänen haavoittuvuuttaan lisääväksi ja edistäväksi tekijäksi. Prostituution harjoittamisen ilmitulo voi johtaa ulossulkemiseen läheisistä ihmissuhteista, vanhemmuudesta, koulutuksesta ja työelämästä.
- Rikoslakia valmisteltaessa tulisi varmistaa, ettei sen muotoilu ole ristiriidassa tai aseta vaaraan muita oikeuksia. Esimerkiksi terveysoikeuksien toteutumisen kannalta prostituutioon liittyvien

⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrin suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta; 12 artikla kohta 4 a.

PRO·tukipiste

kriminalisointien haittoja ovat tuoneet esiin lukuisat YK:n alaiset järjestöt, kuten muun muassa terveysoikeuksien näkökulmaa painottaneet Maailman terveysjärjestö⁸ ja UNAIDS⁹, sekä ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watch¹⁰.

Paritukseen ja ihmiskauppaan viittaavien piirteiden yleisluontoisuus johtaa käytännössä täyskieltoon

Tuottamuksellisuuden arviointi seksikaupan kohteen hyväksikäyttörikoksissa ei ole ongelmattonta. Seksuaalipalvelujen ostajan huolellisuusvelvollisuuden täyttymistä on hankala arvioida esityksessä määriteltyjen paritukseen ja ihmiskauppaan viittaavien piirteiden perusteella, sillä varsinkin ne seikat, jotka ostaja voi havaita ostopäätöstä tehdessään, ovat kaupallisen seksin yleiseen toimintatapaan ja toimintaympäristöön liittyviä piirteitä – myös sellaisen toiminnan, johon ei liity paritusta tai ihmiskauppaa. Esitykseen kirjatut paritukseen ja ihmiskauppaan viittaavat piirteet ovat niin yleisellä tasolla, että ne johtavat käytännössä täyskriminalisointiin verrattavissa olevaan rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Jo nykyisen lainsäädännön puitteissa seksin ostajalla on intressi olla kertomatta päärikoksen, parituksen tai ihmiskaupan, kannalta olennaisia seikkoja tutkinnassa. Ostajan ei kannata kertoa esitutkinnassa havaitsemiaan mahdollisia ihmiskauppaan tai paritukseen liittyviä tekijöitä, sillä näin tekemällä hän lisäksi todennäköisyyttä tulla itse tuomituksi hyväksikäyttörikoksesta. Tuottamuksellisuus saattaisi jopa vahvistaa tätä intressiä vaieta. Ihmiskaupasta on vaikea saada näyttöä uhrin kertomuksen tueksi, joten olisi äärimmäisen tärkeää, että ostajien havainnot uhrin haavoittuvaisesta asemasta saataisiin näytöksi ihmiskauppa- tai muun seksin myyjään kohdistuneen rikokseen liittyvän syytteen tueksi.

Seksiä myyvien aseman ja oikeuksien parantaminen nostettava aidoksi prioriteetiksi

Pro-tukipiste pitää arveluttavana hallituksen esityksen perustumista ajatteluun, jossa prostituutiokentän useita muuttujia sisältävä dynamiikka redusoidaan vapaan markkinatalouden logiikan, kysynnän ja tarjonnan lakien ohjaamaksi toiminnaksi. Prostituution kriminalisointien ja prostituutiotoiminnan laajuuden välisestä suhteesta ei ole pystytty osoittamaan aiheutta koskevassa akateemisessa tutkimuksessa mitään vedenpitävää. Oman asiantuntemuksemme perusteella voimme todeta, että kaupallisen seksin kenttään vaikuttavat useat kansallisen rikoslainsäädännön yksityiskohdista riippumattomat tekijät, kuten taloussuhdanteet, globaalit elintasoerot, sosiaaliturvan saatavuus ja taso sekä siirtolaispolitiikka. Rikoslain tilkkutäkkimäinen korjailu ei siten tuota ratkaisua, johon lainsäätäjät tässä esityksessä pyrkii.

Toivomme, että seksiä myyvien ihmisten aseman ja oikeuksien parantaminen olisi aito prioriteetti lainsäädännön kehittämisessä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sellaisen tutkimukseen perustuvan tiedon tuottamista, jossa huomioitaisiin juridisten (Niemi & Aaltonen) ja taloustieteellisten (Cho ym. 2012¹¹; Norjan lakiarvio 2014¹²) lähtökohtien lisäksi yhteiskuntatieteelliset ja kriminologiset näkökulmat. Kyse ei ole asiantuntemuksen puutteesta, vaan valinnoista. Esimerkiksi seksin oston

⁸ WHO:n suosituksen: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77744/1/WHO_HIV_2012.19_eng.pdf?ua=1

⁹ UNAIDS:n suosituksen:

http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2009/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en.pdf

¹⁰ Human Rights Watchin kannanotto: <http://www.hrw.org/news/2014/06/18/canadas-prostitution-bill-step-wrong-direction>

¹¹ Cho, S-Y., Dreher, A. & Neumayer, E. (2013.) Does Legalized Prostitution Increase Human Trafficking? World Development, 41/1, s. 67-82.

¹² Norjan lakiarvio: http://www.regjeringen.no/pages/38780386/Evaluering_sexkjoeplsloven_2014.pdf

PRO·tukipiste

täyskieltoa Euroopan unionin jäsenvaltioissa suosittavaa Honeyball -raporttia kritisoi satojen järjestöjen ohella lähes 100 tutkijaa¹³, joista usean asiantuntemus perustuu prostituutioon ja/tai ihmiskauppaan liittyvään empiiriseen, vertaisarvioituun yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Laaja-alaisempi prostituutiokentän tutkimus, riippumatta tutkimuksen tuloksista, loisi realistisemman pohjan prostituutiopolitiikan linjauksille ja nostaisi aiheesta käytävän keskustelun tasoa. Tällä hetkellä saatavilla olevat, liian pienillä resursseilla tehdyt ja väistämättä yksipuolisiksi jääneet selvitykset vain jatkavat jo liian pitkään jatkunutta kiistaa parhaista keinoista suojella haavoittuvaisessa asemassa olevia ihmisiä oikeuksien loukkauksilta.

Jaana Kauppinen

toiminnanjohtaja

Pro-tukipiste ry

---

¹³ Tutkijoiden kommentti Honeyball -raporttiin: <http://www.sexworkeurope.org/campaigns/tell-european-parliament-vote-against-criminalisation-clients/critique-report-prostitution>